

Sommige nieuwe gedichten maken meteen een klassieke indruk. Je leest zo'n gedicht en het lijkt of het er al heel lang is. Het staat middenin de tijd en bezit tegelijkertijd al een aan die tijd ontstegen volmaaktheid. Zo'n gedicht is *Zeegezicht* van C.O. Jellema.

Ik las het voor het eerst op de ochtend van een nazomerse dag, met de zon op mijn handen, nadat ik de envelop had opengescheurd waarin Cor Jellema mij vier nieuwe gedichten had gestuurd. Die vier gedichten waren: *Zeegezicht*, *Jonge kraai*, *Zomernacht* en *Het waait er altijd*. Terwijl ik ze las, beving mij het gevoel van iets sensationeels mee te maken: een van de eersten te zijn die gedichten onder ogen kreeg die boven heel veel andere gedichten uitstaken, die de tand des tijds zouden doorstaan. Alsof ik een van de eersten was die een paar van de beroemd geworden Verzen van 1890 van Gorter onder ogen kreeg. Ik prees mezelf gelukkig zoals ik daar zat, op bank de voor het open raam, in de ochtendzon, met die gedichten op mijn knieën.

ZEEGEZICHT

*Op de palm van jouw hand, in dat landschap
van gevormde levenslijnen, niet groter
dan een flinke waterdruppel*

*- terwijl zonsondergang de hele
hemel boven de eindstreep van het eiland
ginds in Turner-kleuren zet –*

*die babykrab, voorzichtig
van tussen de basaltblokken geraapt,
zijn onderkomen waar hij wachtte op de vloed.*

*Nog kleiner dan de nagel van jouw pink,
zijn grijsblauwe pantsertje nog niet verkalkt,
krabbelt hij zijwaarts over plooi en heuvel,
een onbekende wereld, verontrust
dat bodem warmte geeft.*

*Dan, op de rand van dat heelal, laat hij
zich zonder aarzelen terugvallen in
de veiligheid van spleten, zeezand, steen,
met achterlating van een beeld, van
haast een naam*

*Nu is het of wij, samen onder aan de dijk,
worden gezien, terwijl het water stijgt
en in doorschijning spiegelt hoe de hemel kleurt.*

Heeft iemand iets gezegd? Nee, niemand sprak.

Dit gedicht dankt zijn ontstaan dus aan dat minuscule, net geboren, nog ongepantserde diertje dat zich blindelings en zonder aarzeling van het ene ongekende in het andere ongekende laat vallen en daar zijn weg weet te vinden. Die babykrab dus. Na een aanloop van zes regels, een wijd uitwaaierende beschrijving, staat het daar opeens in het landschap, in twee landschappen eigenlijk: dat van een handpalm en dat van de Waddenzee.

Het eerste dat mij aantrekt in dit gedicht is het contrast tussen het nabije en ver verwijderde, het peilbare en onpeilbare. Het is een techniek die in de Japanse poëzie door de haiku-dichters eeuwenlang veelvuldig is toegepast. Een vlinder tegen de achtergrond van de besneeuwde berg Fuji. Of andersom: de volle maan weerspiegeld in een kom water. Ook in de Japanse houtsnede wordt van deze contrastwerking gebruik gemaakt. Eigenlijk kende ik dit al als kind. In het voorjaar ving ik kikkervisjes en ik hield ervan om een glazen pot met slootwater en kikkervisjes erin dicht bij mijn oog te brengen, zo dicht bij dat het bijna

onscherp werd, en dan – ik lag natuurlijk op mijn buik in het gras – langs dat wereldje van gelig slootwater met visjes en zonlicht erin naar de wolkenlucht erachter te kijken.

Ik denk dat het des mensen is om van dit effect te houden, om een spanning te voelen tussen een vlinder op een tak en de besneeuwde vulkaankegel van de Fuji in de verte, een babykrab op een handpalm en het landschap van zee en eilanden erachter. Het raakt aan iets essentieels. Het zijn *zinrijke* beelden door die spanning tussen dichtbij en veraf, bereikbaar en onbereikbaar, eindig en oneindig, vergankelijk en eeuwig. Ze nodigen uit tot beschouwing. Jellema is een beschouwend dichter, een dichter ook van het landschap. En dus gevoelig voor dit effect. *Zeegezicht* vertegenwoordigt een typisch Jellemase beweging in zijn gang van het concrete naar het abstracte, het nabije naar het oneindige. Door die babykrab op een handpalm wordt de dichter het onpeilbare gewaar. Hij tast het mysterie af.

Herkenbaar – en om herkenning gaat het uiteindelijk toch altijd weer – is voor mij ook de onmiddellijke hechting van de dichter aan dat krabbetje. Het wordt gezien. Het wordt bemind, als dat niet een te groot woord is. De dichter verplaatst zich in dit wezentje en stelt zich de hand voor als een bodem voor die warmte geeft. Als het krabbetje zich ten slotte tussen de stenen laat vallen, laat het niet alleen een beeld achter, maar ook, zoals hij schrijft, 'haast een naam'.

Een typisch Jellemase beweging zit ook in dat 'zonder aarzeling'. Zomaar laat die babykrab zich vallen, in blindelings vertrouwen. Het herinnert me aan andere gedichten van Jellema, *Zomernacht* bijvoorbeeld, waarin hij zichzelf toespreekt en zegt: hou nou es op met dat beschouwen van je, stap nou es uit dat denken en probeer er eenvoudigweg te zijn, samen te vallen met jezelf. Het is een van de grote thema's van zijn poëzie: er eenvoudigweg te zijn. Die babykrab kan het. Dat wil zeggen: Jellema ziet in hem precies datgene waar hij altijd naar verlangt.

En dan, ten slotte, het wonder van de wending in de laatste twee strofes. Een heel subtiele gewaarwording wordt daar onder woorden gebracht. Omdat jij vanuit jouw heelal hebt gekeken naar dat minuscule wezentje in een ander heelal, is het of er, na zijn verdwijning, plotseling naar *jou* gekeken wordt vanuit een nog weer veel groter heelal.

Je zou kunnen denken dat op dat moment in de dichter – domineesoon – een restant van het godsbef van zijn kinderjaren plotseling weer even actief wordt. Het gevoel gezien te worden. Het gevoel van een omvattende aanwezigheid, van een omvattend bewustzijn waarin jij, waarin alles gekend wordt en bestaat.

De titel *Zeegezicht* krijgt nu zijn tweede betekenis. Het woord 'gezicht' betekent immers ook 'visioen'. Het gezicht op zee wordt hier een visioen. De dichter ziet niet langer, hij 'schouwt'.

Het water stijgt.

'In doorschijning', staat er dan, in doorschijning spiegelt de zee de kleuren van de hemel.

En dan komt de slotregel.

'Heeft iemand iets gezegd? Nee, niemand sprak.'

Die regel is een gelukje. Die valt je in, die komt je aanwaaien. Pats, daar staat ie! Het is een regel die laat zien dat het hele voorafgaande gedicht *noodzakelijk* was, dat er zich al schrijvend iets ontwikkelde dat om zo te zeggen naar uitdrukking zocht. In die laatste regel *culmineert* het gedicht en komt het tot een besluit. Vanaf daar kan het ook niet meer verder. Je kunt er geen woord meer aan toevoegen. Het heeft zichzelf voltooid. Het is af.

'Nee, niemand sprak.'

Bijna bruusk, een beetje korzelig wendt de dichter zich af het onkenbare, dat hij heeft opgeroepen, en staat weer met beide benen op de Groningse zeedijk.